

ПРОФИЛИ НА ВНИМАНИЕТО ПРИ ДЕЦА СЪС СПЕЦИФИЧНИ ОБУЧИТЕЛНИ ЗАТРУДНЕНИЯ

Богдана Александрова, Евелина Богданова

The present study assessed components of attention in children with different types of specific learning disabilities compared to age-matched controls. The results showed that normally achieving children outperformed the LD group in all measures of attention. The differences were most pronounced when executive functions were concerned. The LD subtypes differ in terms of short-term memory and attention span, speed of visual search and mental flexibility, yet the results obtained so far do not support the existence of different attention profiles for each subtype.

Изучаването на обучителните проблеми, които се изявяват с дефицити в развитието на различни когнитивни сфери, е било обект на голяма част от нашите досегашни изследвания (Alexandrova & Terzieva, 1995; Александрова, 1997; Александрова, Терзиева, Богданова, 2001). Това е един от големите проблеми в детската невропсихология. Въпреки многобройните изследвания и многостранното изучаване на тази популация през последните десетилетия все още остават дискуссионни въпросите както за самото понятие и дефиниция, така и за адекватните диагностични критерии, етиология, видове и т.н. По тази причина точното определяне на децата с тези невропсихологични синдроми като процент от цялата популация е затруднено. За Европа и Северна Америка той е между 10 и 15%, за България данните от епидемиологичното изследване, проведено в периода от 1985—1988 г. в екип с ръководител проф. Р. Райчев (Райчев и колектив, 1990, 1992) сред 5000 деца на възраст 7.5 — 8.5 години, показаха по-високи стойности — 15—18% (по-високи стойности — 15—30%, дават и някои западни автори като Levine, 1995).

При по-голяма част от децата с обучителни проблеми в проведеното у нас изследване е установен общ дефицит във вниманието, измерен с модифицирана за детска възраст коректурна проба, главно за сметка на бързината на изпълнение. Тези резултати са в съгласие с

изказаната от някои изследователи хипотеза, според която проблемите с вниманието в много от случаите са определящи за възникването на обучителни затруднения (Dykman, Ackerman, Clements & Peters, 1971; Eliason & Richman, 1987).

В повечето изследвания основната задача е изучаване и съпоставяне на устойчивостта на вниманието и избирателното внимание при деца със и без обучителни затруднения с цел изявяване на евентуалните различия между тях (sustained and selective attention в англоезичната литература). Получените резултати са противоречиви. По-голямата част от изследванията намират определена разлика между деца с обучителни затруднения, деца със синдрома на специфично разстройство на вниманието и техните връстници. Според някои автори (Tarnowski et al., 1986) може да се говори за уникален профил на вниманието при всяка една от тези групи, като децата с обучителни затруднения показват най-ниски постижения в задачите за избирателно внимание в сравнение с другите две групи. Други изследователи (Samuels and Miller, 1985) не намират съществена разлика в броя допуснати грешки и бързина на реакцията между деца със специфични обучителни проблеми и контролна група деца в задачи за селективно внимание.

Сърджънт и неговите колеги използват в своите изследвания един по-различен метод — на сумираните фактори (the additive factor method; Sergeant & van der Meere, 1990). Той се основава на парадигмата за изучаване на когнитивните функции чрез реакционното време (времето, необходимо за изпълнение на експерименталните задачи) и дава възможност да се изяснят причините за наблюдаваните различни постижения (вж. Александрова, 1998, за подробности). В работата си с деца със синдрома на нарушение на вниманието и обучителни затруднения те установяват специфични за децата с обучителни затруднения дефицити в етапите „търсене в паметта“ и „вземане на решение“ (van der Meere et al., 1989).

Ричардс, Самюълс, Търнър и Иселдайк провеждат подробно и прецизно изследване с деца със специфични обучителни проблеми и здрави контроли на същата възраст — от 9 до 14 г. (Richards et al., 1990). Те изключват всички възможни причини, които според тях са довели до получаването на твърде разнообразни и спорни резултати — смесване на деца със синдрома на нарушение на вниманието и деца с обучителни затруднения в една група, липса на данни за изходното ниво (baseline condition) при експерименталните задачи с разсейваща стимулация (distraction tasks) и др. Авторите сравняват постиженията на двете групи деца по няколко параметра — избирателност и устойчивост на вниманието и скорост на преработване на информацията. Те намират определени дефицити в изпълнението на децата с обучителни проблеми по отношение на избирателното внимание и скоростта на преработване на информацията, но не и в устойчивостта на вниманието. Според тях наблюдаваните дефицити могат да бъдат